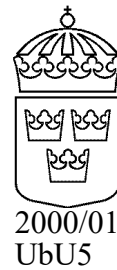

Utbildningsutskottets betänkande

2000/01:UbU5

Maxtaxa och allmän förskola m.m.

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens förslag till allmän förskola, förskoleverksamhet för barn vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga samt maxtaxa, dvs. en viss högsta avgift inom förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen. Utskottets majoritet ställer sig bakom regeringens förslag på samtliga punkter. Detta innebär att förskolan görs tillgänglig för alla barn i åldern fyra och fem år. Den allmänna förskolan omfattar minst 525 timmar om året och skall vara avgiftsfri. Förskoleverksamhet för barn vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga skall omfatta minst tre timmar om dagen eller 15 timmar i veckan och gälla alla barn fr.o.m. ett års ålder.

Statsbidrag skall lämnas till kommuner som tillämpar maxtaxa. För att statsbidrag skall lämnas skall avgiften i förskoleverksamheten vara högst tre, två och en procent av hushållets inkomst för första, andra och tredje barnet. Avgiften skall dock inte överstiga 1 140 kr i månaden för första barnet, 760 kr för andra och 380 kr för tredje barnet. Från det fjärde barnet betalas ingen avgift. I skolbarnsomsorgen skall avgiften vara högst två, en och en procent av hushållets inkomst för första, andra och tredje barnet. Avgiften får dock inte överstiga 760 kr i månaden för första barnet och 380 kr i månaden för andra respektive tredje barnet i familjen. Ett särskilt statsbidrag skall vidare lämnas för kvalitetssäkrande åtgärder till de kommuner som har ett system med maxtaxa.

Införandet skall ske den 1 juli 2001 för rätt till förskoleverksamhet för barn till arbetslösa, den 1 januari 2002 för maxtaxan och rätt till förskoleverksamhet för barn till föräldralediga samt den 1 januari 2003 för allmän förskola för fyra- och femåringar.

I en gemensam reservation vänder sig Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet mot förslaget om maxtaxa. De anser att maxtaxan är orättvis och främst ett sätt att tvinga föräldrar att använda en viss form av barnomsorg. De vill i stället införa barnomsorgskonto med 40 000 kr per barn. Pengarna skall kunna användas under barnets hela förskoleålder. Vidare bör en avdragsrätt införas för styrkta barnomsorgskostnader. Avdraget skall få göras med högst 50 000 kr per barn och år. De vill också återinföra en etableringsfrihet i barnomsorgen. Ersättningar skall ges till privat och kooperativ barnomsorg på samma villkor som till den kommunala förskolan. I övrigt finns reservationer på skilda punkter från Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet.

Regeringen har i proposition 1999/2000:129 Maxtaxa och allmän förskola m.m. föreslagit

1. att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100),
2. att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om statsbidrag till kommuner som tillämpar maxtaxa (avsnitt 6.4, 7 och 8),
3. att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om statsbidrag för kvalitetssäkrande åtgärder till kommuner som tillämpar maxtaxa (avsnitt 9).

Lagförslaget bifogas som *bilaga 1* till detta betänkande.

Motionerna

Motioner med anledning av propositionen

1999/2000:Ub42 av Beatrice Ask m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens proposition 1999/2000:129 Maxtaxa och allmän förskola m.m. vad avser delen om allmän förskola,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utvärdering av förskoleklassen,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att förskoleklassen skall kunna utvecklas till en barnskola,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den bör återkomma med ett förslag i enlighet med motionens riktlinjer,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förskoleverksamhet för barn till arbetslösa och föräldralediga föräldrar.

1999/2000:Ub43 av Chris Heister m.fl. (m, kd, c, fp) vari yrkas

1. att riksdagen avslår propositionen i den delen som avser maxtaxan i enlighet med vad som anförts i motionen,
2. att riksdagen avslår regeringens förslag om statsbidrag till kommuner som tillämpar maxtaxa samt om statsbidrag för kvalitetssäkrande åtgärder till kommuner som tillämpar maxtaxa i enlighet med vad som anförts i motionen,
3. att riksdagen beslutar införa ett barnomsorgskonto som omfattar alla barn i enlighet med vad som anförts i motionen,
4. att riksdagen beslutar införa en avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader i enlighet med vad som anförts i motionen,
5. att riksdagen beslutar återinföra etableringsfrihet i barnomsorgen i enlighet med vad som anförts i motionen.

1999/2000:Ub44 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens proposition 1999/2000:129 om maxtaxa och allmän förskola m.m.,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ekonomiska förutsättningar för kommunerna,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utgå från barnens behov,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att se barn som en tillgång för hela samhället,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att skapa möjligheter för familjens eget fria val,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om mångfald av driftsformer,
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förskolans kvalitet,
8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förskolans personal,
9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om allmän förskola,
10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om barn till arbetsökande och föräldralediga.

1999/2000:Ub45 av Ulf Nilsson m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att pedagogiskt ansvariga inom förskolan skall vara högskoleutbildade,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av tydliga mål för förskolan,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det klart måste uttryckas att föräldrar skall kunna ha sina barn i allmänna förskolan, även om de i övrigt inte utnyttjar kommunal barnomsorg,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att kommunerna själva bör få avgöra taxepprinciper för föräldrar som önskar hel- eller halvdagsbarnomsorg,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att den nya allmänna förskolan måste omfattas av samma regler som fristående skolor,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skolstart från sex års ålder,
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att den nya allmänna förskolan bör skilja sig från heldagsbarnomsorg genom att vara mera strukturerad och målinriktad, samtidigt som den skall stimulera barnens nyfikenhet och lust att lära genom lek.

Motioner från allmänna motionstiden 1999

1999/2000:Ub225 av Lena Sandlin och Laila Bäck (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att göra barnomsorgen tillgänglig för alla, även för dem som arbetar under kvällar och helger.

1999/2000:Ub294 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att all personal inom förskolan skall vara högstskoleutbildad,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tydliga mål i förskolan.

1999/2000:Ub801 av Ulf Nilsson m.fl. (fp) vari yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att förskollärare skall ha det pedagogiska ansvaret i förskolan,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att öka andelen förskollärare inom förskolan.

1999/2000:Ub810 av Sofia Jonsson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det bör finnas förskollärare i förskolan.

1999/2000:So263 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att skärpa barnomsorgslagen.

1999/2000:So325 av Kenneth Johansson m.fl. (c) vari yrkas

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en återinförd etableringsfrihet inom förskolan.

Utskottet

Inledning

I 1999 års ekonomiska vårproposition (prop. 1998/99:100) beräknades medel för att införa allmän förskola för fyra- och femåringar och en maxtaxa inom barnomsorgen. Reformen skulle enligt propositionen införas stegvis och påbörjas år 2001. I april 1999 inrättades en arbetsgrupp inom Regeringskansliet för att utarbeta förslag om maxtaxa i förskoleverksamheten och skolbarnomsorgen samt en allmän förskola. Arbetsgruppen överlämnade sin rapport i september 1999 – *Maxtaxa och allmän förskola (Ds 1999:53)*. Rapporten har remissbehandlats. I 2000 års ekonomiska vårproposition (prop. 1999/2000:100) lades riktlinjerna för ett införande av maxtaxa fram.

I proposition *Maxtaxa och allmän förskola m.m. (prop. 1999/2000:129)* föreslås ett stegvist införande av allmän förskola, förskoleverksamhet för barn vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga samt maxtaxa dvs. en viss högsta avgift inom förskoleverksamheten och skolbarnomsorgen.

Ändringarna i skollagen när det gäller tillhandahållande av förskoleverksamhet för barn till arbetslösa föräldrar föreslås träda i kraft den 1 juli 2001 och för barn till föräldralediga den 1 januari 2002. Ändringarna i skollagen om allmän förskola för fyra- och femåringar föreslås träda i kraft den 1 januari 2003.

Regeringen föreslår att statsbidrag lämnas till kommuner som tillämpar en maxtaxa. Införandet skall ske successivt fr.o.m. år 2002 under en period av två år. Ett särskilt statsbidrag föreslås för kvalitetssäkrande åtgärder till de kommuner som har ett system med maxtaxa.

2000/01:UbU5

Införandet av maxtaxa beräknas medföra ökade kostnader med 3 400 miljoner kronor per år fr.o.m. år 2002 vartill kommer kostnader för kvalitetssäkrande åtgärder med 500 miljoner kronor per år. Tillsammans med övriga förslag i propositionen uppgår kostnaden för reformen till 5 600 miljoner kronor per år.

Utbildningsutskottet har berett socialförsäkringsutskottet och skatteutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen och motioner i hithörande frågor. Yttrande har inkommit från socialförsäkringsutskottet. Yttrandet fogas till detta betänkande som bilaga 2.

Allmän förskola

Propositionen

Förskola skall erbjudas alla barn från höstterminen det år de fyller fyra år. Det skall vara obligatoriskt för kommunerna att anordna den allmänna förskolan, men frivilligt för barnen att delta i verksamheten. En ny bestämmelse (8 a §) om allmän förskola införs i 2 a kap. skollagen. Den allmänna förskolan skall omfatta minst 525 timmar om året och vara avgiftsfri. En ändring föreslås i 2 a kap. 10 § skollagen som innebär att kommunerna endast får ta ut avgift för den del av verksamheten som överstiger 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året. Ändringarna i skollagen om allmän förskola för fyra- och femåringar föreslås träda i kraft den 1 januari 2003.

Motionerna

Moderaterna yrkar i motion 1999/2000:Ub42 (yrk. 1) avslag på regeringens förslag om *allmän förskola*. Det är angeläget att olika alternativ utvecklas vad gäller omsorg och skolförberedelser så att varje barns specifika förutsättningar kan tas tillvara och utvecklas. Motionärerna anser att en konsekvens av förslaget är att fler tvingas välja daghem som barnomsorg samt att fler barn får tillbringa mer tid på institution än i dag. Familjernas valfrihet begränsas och möjligheterna till barnomsorg utformad med det enskilda barnet i centrum försämras. I stället för regeringens förslag om allmän förskola förordar Moderaterna att pedagogik och resultat i förskoleklassen utvärderas (yrk. 2). Det bör ges möjlighet att förskoleklassen får bilda bas för en utbyggd barnskola med tydliga pedagogiska ambitioner som alternativ/komplement till nuvarande verksamhet i förskolan. Verksamheten skall liksom förskoleklassen vara frivillig för barnen (yrk. 3). Regeringen bör återkomma med förslag i enlighet med dessa riktlinjer (yrk. 4).

Även Kristdemokraterna (mot. 1999/2000:Ub44) begär avslag på regeringens förslag om allmän förskola. De anser att förslagen rör sådant som borde beslutas på kommunal nivå. En miljardreform av detta slag måste riktas direkt till föräldrarna och omfatta alla barn i stället för att fokuseras på ett specifikt omsorgsalternativ (yrk. 1 delvis). Regeringen menar att de fyra- och femåringar som är inskrivna i ett familjedaghem skall erbjudas plats i förskola. Det naturliga vore enligt motionärerna att förskoletiden skulle kunna förläggas inom ramen för familjedaghemmet (yrk. 9).

Folkpartiet tar upp frågor med anknytning till innehållet i den allmänna förskolan m.m. (mot. 1999/2000:Ub45). Den nya allmänna förskolan bör enligt motionärerna skilja sig från heldagsomsorg genom att vara mer strukturerad och målinriktad, samtidigt som den skall stimulera barnens nyfikenhet och lust att lära genom lek (yrk. 7). Det måste klart uttryckas att föräldrar skall kunna ha sina barn i den allmänna förskolan även om de i övrigt inte utnyttjar kommunal barnomsorg (yrk. 3).

Folkpartiet tar vidare upp frågan om *skolstartsålder* (mot. 1999/2000:Ub45 yrk. 6). Grundskolan skall vara tioårig, där förskoleklassen skall utgöra det första året, heter det i motionen.

När det gäller *regler för fristående allmän förskola* skall enligt Folkpartiet samma regler gälla som för fristående skolor. Efter godkännande av Skolverket skall en fristående allmän förskola garanteras samma resurser som en kommunal allmän förskola (mot. 1999/2000:Ub45 yrk. 5).

Utskottets bedömning

Förskoleverksamhet (förskola, familjedaghem och öppen förskola) skall enligt nu gällande regler tillhandahållas för barn från ett års ålder i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller barnets eget behov (2 a kap. 1 och 6 §§). Förskoleverksamhetens uppgift är att ge barn en god omsorg och stimulera deras utveckling och lärande. Verksamheten har också en social betydelse genom att den bidrar till att utjämna skillnader i uppväxtvillkor för barn i olika befolkningsgrupper och skapar mötesplatser för barn med olika etnisk, kulturell och social tillhörighet. Förskoleverksamheten har också stor betydelse för barnfamiljernas ekonomi och för jämställdheten mellan kvinnor och män.

Alla sexåringar har sedan år 1974 haft en lagstadgad rätt till 525 timmars avgiftsfri förskola året innan de börjar skolan. Den 1 januari 1998 ersattes den allmänna förskolan för sexåringar med den nya frivilliga skolformen förskoleklass. Utskottet anser i likhet med regeringen att det är angeläget att nu göra förskolan tillgänglig för alla barn från fyra års ålder. Därmed garanteras alla fyra- och femåringar en avgiftsfri förskolepedagogisk verksamhet. Det skall vara obligatoriskt för kommunerna att anordna verksamheten men frivilligt för barnen att delta i den.

År 1998 fick förskolan sin första läroplan (Lpfö 98). Betoningen av förskolans pedagogiska roll gör att frågan om vilka barn som inte nås av förskolan får ökad betydelse. Förutsättningarna inför skolstarten ser olika ut för de barn som har flera år av vistelse i förskolan bakom sig när de kommer till förskoleklassen jämfört med dem som inte har det. En allmän förskola erbjuder alla barn en pedagogisk stimulans och gruppgemenskap och förbättrar därmed barnens möjligheter till lärande och en positiv utveckling. I dag är det ofta barn som mer än andra skulle ha behov av förskola som inte får del av den – barn i socialt utsatta bostadsområden, barn med utländsk bakgrund och barn till arbetslösa föräldrar. Genom att förskolan görs tillgänglig för alla barn från fyra års ålder får dessa barn tillgång till förskola i större utsträckning än i dag. Förskolan gör att barnen kommer bättre rustade till skolan, genom att de får ett tidigt stöd i språkutvecklingen och genom tidiga insatser

för barn i behov av särskilt stöd. På detta sätt tydliggörs förskolans roll i kunskapssamhället och i det livslånga lärandet. Utskottet delar regeringens uppfattning att i och med förslagen närmar sig förskolan den princip som knappast någon ifrågasatt för skolan – att verksamheten skall vara avgiftsfri samt tillgänglig och likvärdig för alla.

Den omfattning av den allmänna förskolan som föreslås – 525 timmar om året – motsvarar i princip tre timmar om dagen under skolans terminer och är densamma som den minsta garanterade vistelsetiden i förskoleklassen. Detta skall betraktas som en minsta garanterad vistelsetid. Utskottet vill framhålla att inget hindrar att kommunerna utökar denna tid. Hur allmän förskola för fyra- och femåringar skall organiseras och samordnas med övrig förskola beslutas av kommunerna själva. Utskottet delar regeringens uppfattning att det är angeläget att organisationen beslutas utifrån de deltagande barnens behov och att föräldrarnas önskemål beaktas. Utskottet vill också i likhet med regeringen framhålla vikten av att förskolan håller en hög pedagogisk kvalitet och utgår från att kommunerna satsar på välutbildad och erfaren personal i arbetslagen som en garanti för hög professionalitet i förskolan.

Det är kommunerna som enligt gällande ansvarsfördelning mellan stat och kommun skall organisera verksamheten. Utskottet vill i likhet med regeringen understryka att den allmänna förskolan för fyra- och femåringar inte skall betraktas som ”den pedagogiska delen” av förskolan medan ambitionerna sänks i övrig förskola när det gäller barns utveckling och lärande. Förskolans verksamhet skall planeras, genomföras, utvärderas och utvecklas i förhållande till de uppställda målen i förskolans läroplan (Lpfö 98). Utskottet erinrar om att den allmänna förskolan skall gälla alla barn från fyra års ålder och att den är obligatorisk för kommunerna att anordna, men frivillig för barnen att delta i. Det är således självklart att alla barn skall kunna delta i den allmänna förskolan även om föräldrarna i övrigt inte har behov av omsorg för sina barn.

Vad gäller frågan om utvärdering av förskoleklassen noterar utskottet att Skolverket har ett treårigt uppdrag att följa utvecklingen av integrationen mellan förskoleklassen och grundskolan. En slutrapport skall lämnas om ca ett år. Utskottet utgår från att rapporten även kommer att belysa frågor om den pedagogiska integreringen och inte enbart t.ex. lokalmässig integrering.

Sammanfattningsvis tillstyrker utskottet regeringens förslag beträffande allmän förskola för fyra- och femåringar. Mot bakgrund av vad utskottet har anfört bör riksdagen bifalla regeringens förslag till lag om ändring i skollagen såvitt avser 2 a kap. 8 a och 10 §§ och avslå motionerna 1999/2000: Ub42 yrkandena 1–4, 1999/2000:Ub44 yrkandena 1 (delvis) och 9 och 1999/2000:Ub45 yrkandena 3 och 7.

Utskottet har tidigare vid ett flertal tillfällen avstyrkt motionsyrkanden om ändrad *skolstartsålder* och riksdagen har avslagit dem (senast bet. 1999/2000:UbU15 s. 17). Utskottet har ingen annan uppfattning nu och föreslår att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ub45 yrkande 6. Utskottet anser att det i nuvarande reglering av skolstartsålder finns en betydande flexibilitet. Alla sexåringar har rätt att delta i förskoleklassen. Det finns möjlighet att börja skolan vid sex eller sju års ålder. Om det finns särskilda skäl och ett barns vårdnadshavare begär det kan skolplikten uppskjutas till

det barnet fyller åtta år. I praktiken deltar i stort sett alla sexåringar i dag i förskoleklassens verksamhet. Det finns enligt utskottets mening inte behov av att ändra på detta och göra förskoleklassen till det första året i grundskolan och därmed obligatorisk för alla barn. Utskottet ser det som en styrka att det finns ett betydande mått av flexibilitet i det nuvarande systemet och därigenom möjlighet att med utgångspunkt i det enskilda barnets behov besluta när skolstarten skall ske.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ub45 yrkande 5 beträffande *regler för fristående allmän förskola*. Den allmänna förskolan kan bedrivas av annan huvudman efter tillstånd av och med bidrag från kommunen. Utskottet är inte berett att föreslå någon annan reglering beträffande fristående allmän förskola än den som gäller förskolan i övrigt. Utskottet noterar i sammanhanget att en särskild kommitté för närvarande har i uppdrag att göra en översyn av skollagstiftningen (dir. 1999:15). Uppdraget skall redovisas senast den 1 maj 2001.

Förskoleverksamhet för barn till arbetslösa eller föräldralediga föräldrar

Propositionen

Förskoleverksamhet för barn vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga skall omfatta minst 3 timmar om dagen eller 15 timmar i veckan och gälla alla barn i åldern ett till och med fem år. Ändringarna i skollagen när det gäller tillhandahållande av förskoleverksamhet för barn till arbetslösa föräldrar föreslås träda i kraft den 1 juli 2001 och för barn till föräldralediga föräldrar den 1 januari 2002.

Motionerna

Moderaterna anser inte att frågan kräver statligt ingripande. De utgår från att kommunerna själva kan finna lämpliga lösningar. De anser vidare att det inte är rimligt att föräldrar som inte yrkesarbetar ianspråkta heldagsomsorg för barnen i offentlig regi annat än i mycket specifika undantagsfall. Däremot måste barnen tillförsäkras kontinuitet när det gäller den pedagogiska stimulans som förskolan kan ge (mot. 1999/2000:Ub42 yrk. 5). Kristdemokraterna yrkar avslag på propositionens förslag (motion 1999/2000:Ub44 yrkande 1, delvis). De pekar på att kommunerna redan i dag har möjlighet att göra denna typ av satsningar utan statlig styrning. De anser att besluten även fortsättningsvis skall utformas på den lokala nivån (yrk. 10).

Utskottets bedömning

Barn till arbetslösa ställs utanför förskoleverksamheten i många kommuner. I en stor del av kommunerna mister ett barn sin plats antingen direkt eller kort tid efter att en förälder har blivit arbetslös. Kommunernas regelsystem för barnomsorg vid arbetslöshet skiljer sig kraftigt åt. I drygt hälften av kommu-

nerna får förskolebarn behålla sin plats om någon av föräldrarna blivit arbetslös. I 40 % av kommunerna mister däremot ett förskolebarn sin plats när en förälder blir arbetslös. Endast 28 % av kommunerna ställer inget krav på förvärvsarbete eller studier för plats i förskoleverksamheten.

Av propositionen framgår att arbetslösheten är högre bland lågutbildade, unga ensamstående mödrar och bland vissa invandrargrupper än bland resten av befolkningen. Barnen i dessa grupper riskerar att permanent ställas utanför förskoleverksamheten. Många av dessa familjer lever i socialt utsatta situationer, där förskolepedagogiskt stöd skulle vara av särskilt värde för barnen. Utskottet vill peka på att förskoleverksamhet som ett komplement till hemmet kan ge pedagogisk stimulans för utveckling och lärande, tillgång till en barngrupp där positiva relationer mellan barnen och mellan barn och vuxna kan utvecklas, en miljö utformad och utrustad för barns utveckling, lek och lärande. Utskottet anser i likhet med regeringen att det är främst barnets eget behov av det som förskoleverksamheten kan ge som ett komplement till hemmet som motiverar en lagstadgad skyldighet för kommunerna att erbjuda barn till arbetslösa, i likhet med barn till förvärvsarbetande eller studerande föräldrar förskoleverksamhet. En sådan skyldighet är också väsentlig för föräldrarnas möjligheter att söka arbete på ett effektivt sätt. För att föräldrarna skall kunna ta ett arbete snabbt när det erbjuds är förskoleverksamhet för barnen av största vikt. Utskottet anser det angeläget att hinder för aktivt arbetssökande hos arbetslösa föräldrar kan undanröjas.

Utskottet delar regeringens uppfattning att även barn vars föräldrar är föräldralediga för vård av annat barn skall ingå i den utvidgade krets som skall omfattas av kommunens skyldighet att tillhandahålla förskoleverksamhet. Även när det gäller dessa barn är det enligt utskottets uppfattning barnets eget behov som motiverar att en skyldighet införs. Ett nytt syskon innebär en stor förändring i familjen och för ett barn kan en fortsatt vistelse i förskoleverksamhet då vara särskilt viktig.

Med hänvisning till vad utskottet anfört bör riksdagen anta förslaget till lag om ändring i skollagen såvitt avser 2 a kap. 6 a och 6 b §§ och avslå motionerna 1999/2000:Ub42 yrkande 5 och 1999/2000:Ub44 yrkandena 1 (delvis) och 10. Detta innebär att kommunerna blir skyldiga att tillhandahålla förskoleverksamhet för barn till arbetslösa fr.o.m. den 1 juli 2001 och för barn till föräldralediga föräldrar fr.o.m. den 1 januari 2002.

Övriga motionsyrkanden om rätt till barnomsorg

I motion 1999/2000:Ub225 (s) begärs ett tillkännagivande *om rätt till barnomsorg för barn med föräldrar som har obehövlig arbetstid.*

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet. Förskoleverksamhet (förskola, familjedaghem och öppen förskola) och skolbarnsomsorg (fritidshem, familjedaghem och öppen fritidsverksamhet) skall enligt nu gällande regler tillhandahållas för barn i åldern 1–12 år i den omfattning som behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller barnets eget behov (2 a kap. 1 och 6 §§ skollagen). Något behov av ytterligare reglering finns inte enligt utskottets uppfattning. Utskottet har erfarit att det i 77 kom-

muner finns nattöppna daghem. Vidare finns familjedaghem öppna även nattetid för barn till föräldrar med obekvämt arbetstid.

Frågan om rätt till plats inom skolbarnsomsorgen tas upp i motion 1999/2000:So263 (fp) yrkande 2. Målsättningen bör enligt motionärerna vara att alla barn erbjuds skolbarnsomsorg under hela grundskoletiden. De pekar på att många barn i dag är nyckelbarn och får klara sig själva efter skolan och under flera av skolårets lov.

Utskottet avstyrker yrkandet. Utskottet är inte berett att ta initiativ till lagstiftning i denna fråga. Kommunerna är skyldiga att tillhandahålla förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg för barn i åldern 1–12 år i den omfattning som behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller barnets eget behov. Skolbarnsomsorgen omfattar i dag två av tre barn i åldern 6–9 år och 7 % av 10–12-åringarna. Det torde innebära betydligt ökade kostnader att tillhandahålla skolbarnsomsorg för alla barn under hela grundskoletiden.

Maxtaxa inom förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg

Propositionen

Regeringen föreslår att statsbidrag lämnas till kommuner som tillämpar en maxtaxa. För att statsbidrag skall lämnas skall avgiften i förskoleverksamheten vara högst tre, två och en procent av hushållets inkomst i månaden för första, andra och tredje barnet. Avgiften skall dock inte överstiga 1 140 kr i månaden för första barnet, 760 kr för andra och 380 kr för tredje barnet. Från det fjärde barnet betalas ingen avgift. I skolbarnsomsorgen skall avgiften vara högst två, en och en procent av hushållets inkomst i månaden för första, andra och tredje barnet. Avgiften skall dock inte överstiga 760 kr i månaden för första barnet och 380 kr i månaden för andra respektive tredje barnet i familjen. Ett särskilt statsbidrag föreslås för kvalitetssäkrande åtgärder till de kommuner som har ett system med maxtaxa. Ersättningssystemet till kommunerna för maxtaxa skall införas successivt fr.o.m. år 2002 under en period av två år.

Införandet av maxtaxa beräknas medföra ökade kostnader med 3 400 miljoner kronor per år fr.o.m. 2002 vartill kommer kostnader för kvalitetssäkrande åtgärder med 500 miljoner kronor per år.

Motionerna

I en flerpartimotion 1999/2000:Ub43 (m, kd, c, fp) yrkas avslag på förslaget om maxtaxa. Maxtaxan är enligt motionärerna orättvis och främst ett sätt att tvinga föräldrar att välja en viss form av barnomsorg. Vidare är maxtaxan ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen som äventyrar såväl andra kommunala verksamheter som kvaliteten i barnomsorgen (yrk. 1). De yrkar avslag på förslaget om statsbidrag till kommuner som tillämpar maxtaxa samt förslaget om statsbidrag till kvalitetshöjande åtgärder till kommuner som tillämpar maxtaxa (yrk. 2). Motionärerna förordar i stället införande av ett barnomsorgskonto som skall omfatta alla barn i förskoleåldern och ge föräld-

rarna möjligheter att välja barnomsorg, minska sin arbetstid eller stanna hemma under en del av barnens uppväxt. De föreslår att 40 000 kr skall utgå per barn. Maximalt 20 000 kr skall få tas ut per år. Pengarna skall kunna användas under barnets hela förskoleålder (yrk. 3). Vidare föreslås att en avdragsrätt införs för styrkta barnomsorgskostnader. Avdraget skall gälla samtliga barnomsorgskostnader oavsett tillsynsform och få göras med maximalt 50 000 kr per barn och år. Avdraget skall göras i den kommunala taxeringen. Kommunerna skall kompenseras för skattebortfallet. Avdragsrätten skall gälla under hela förskoleperioden. Tillsammans med barnomsorgskontot ökar avdragsrätten möjligheterna att använda andra typer av barnomsorgsformer än den kommunala, heter det i motionen (yrk. 4).

Även i Kristdemokraternas motion 1999/2000:Ub44 yrkas avslag på förslaget om maxtaxa (yrkande 1 delvis). Motionärerna hänvisar till det alternativ som Kristdemokraterna tillsammans med Moderaterna, Centerpartiet och Folkpartiet har presenterat i motion 1999/2000:Ub43 och betonar vikten av att staten tillhandahåller tillräckligt med ekonomiska medel för att kommunerna skall kunna fullgöra sina uppgifter (yrkande 2). I yrkandena 3–5 redovisas principiella utgångspunkter om barnomsorgen som ett komplement till den egna familjens omsorg m.m. och begärs tillkännagivande om det anförda.

I den tidigare nämnda flerpartimotionen 1999/2000:Ub43 (m, kd, c, fp) begärs även att riksdagen beslutar återinföra *etableringsfrihet i barnomsorgen*. Motionärerna vill ge ersättningar till privat och kooperativ barnomsorg på samma villkor som till den kommunala förskolan. Liknande förslag finns i motionerna 1999/2000:Ub44 (kd) yrkande 6 och 1999/2000:So325 (c) yrkande 7.

I Folkpartiets motion 1999/2000:Ub45 yrkande 4 begärs tillkännagivande om att kommunerna själva skall få avgöra *taxeprinciper för hel- och halvdagsomsorg*.

Utskottets bedömning

Som utskottet har redovisat i det föregående skall förskoleverksamhet (förskola, familjedaghem och öppen förskola) och skolbarnomsorg (fritidshem, familjedaghem och öppen fritidsverksamhet) enligt nu gällande regler tillhandahållas för barn i åldern 1–12 år i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller barnets eget behov (2 a kap. 1 och 6 §§ skollagen). Verksamheterna är således ett frivilligt komplement för de föräldrar och barn som behöver det. Förskoleverksamhetens och skolbarnomsorgens uppgift är att ge barn god omsorg och stimulera deras utveckling och lärande. Verksamheterna har också en stor social betydelse genom att de bidrar till att utjämna skillnader i uppväxtvillkor för barn i olika befolkningsgrupper och skapar mötesplatser för barn med olika etnisk, kulturell och social tillhörighet. Barnomsorgen har också stor betydelse för barnfamiljernas ekonomi och jämställdheten mellan kvinnor och män.

Utskottet vill peka på att omfattande reformarbete har bedrivits under senare år i syfte att vidareutveckla förskoleverksamhetens och skolbarnomsorgens pedagogiska roll. Förskoleklassen har införts som en frivillig

skolform. Grundskolans läroplan har anpassats till att också omfatta förskoleklassen och fritidshemmet. År 1998 fick förskolan sin första läroplan (Lpfö 98). Genom läroplanen intar förskolan sin plats som det första steget i samhällets samlade utbildningssystem för barn, ungdomar och vuxna. Enligt utskottets uppfattning kompletterar förskolan och familjen varandra. Detta framgår också av skrivningarna i läroplanen liksom att verksamheten skall ta hänsyn till barnens olika behov och förutsättningar.

Utskottet vill i sammanhanget framhålla att Sverige har fått internationellt erkännande för sin förskoleverksamhet. Sverige ingår för närvarande tillsammans med elva andra länder i en stor jämförande OECD-studie av verksamheter för förskolebarn. I en rapport hösten 1999 (*Early Childhood Education and Care Policy in Sweden*) framhåller OECD-experterna mångfalden och flexibiliteten i det svenska systemet. Det finns en mångfald former och inriktningar som är anpassade till barnens och familjernas behov, nattöppna förskolor för skiftarbetare och språkprogram för invandrabarn nämns som exempel. Även innehållet är variationsrikt menar experterna, och nämner förskolor som satsar på ekologi, data, miljö eller använder en särskild pedagogisk metod som Montessori eller Reggio Emilia-inspirerad pedagogik. Den svenska förskoleverksamheten anpassar sig enligt experterna smidigt och flexibelt till barns och föräldrars behov.

Skolverket har i rapporten *Avgifter i förskola och fritidshem 1999* visat att avgifterna har genomgått stora förändringar under 1990-talet. En tydlig tendens har varit utvecklingen mot alltmer tidsrelaterade taxor. Skolverket anser att utvecklingen av de tidsrelaterade taxorna speglar en syn på förskolan och fritidshemmet som går tvärs emot det reformarbete som pågår. Avgifter som används för att styra närvarotiderna riskerar att inte ta hänsyn till den pedagogiska innehållet i verksamheterna. Skolverket anser också att avgiftsskillnaderna mellan kommunerna är så stora att det kan ifrågasättas om kravet på lika tillgång till barnomsorg, oavsett i vilken kommun en familj bor, är uppfyllt.

Utskottet delar regeringens uppfattning att en maxtaxa med låga och enhetliga avgifter kommer att medföra att barnens närvarotider blir mindre splittade och att verksamheten i förskolan eller fritidshemmet lättare kan läggas upp utifrån pedagogiska överväganden. En låg avgift i förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg kommer vidare att innebära en avsevärd ekonomisk standardhöjning för merparten av alla barnfamiljer. Genom den konstruktion av maxtaxan som föreslås med dels ett tak, dels en begränsning av barnomsorgsavgiften till en viss, högsta andel av inkomsten garanteras att alla, även de med de allra lägsta inkomsterna får del av avgiftssänkningarna.

Förutom pedagogiska och familjeekonomiska motiv för införande av en maxtaxa anför regeringen även arbetsmarknads- och jämställdhetsskäl. Regeringen anför bl.a. att sänkta marginaleffekter ökar det privatekonomiska utbytet av förvärvsarbete. När avgifterna sänks för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorgen kan marginaleffekterna vid en inkomstökning komma att minska för familjerna. Det medger ökad flexibilitet för familjerna att själva ta ställning till hur man vill använda det ökade utrymmet.

Utskottet har ingen annan uppfattning än regeringen beträffande införande av ett särskilt statsbidrag för kvalitetssäkrande åtgärder för de kommuner

som tillämpar systemet med maxtaxa. Medlen skall främst användas för personalförstärkningar inom förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen samt till kompetenshöjande åtgärder för personal.

Utskottet vill i sammanhanget peka på att regeringen i budgetpropositionen för år 2001 (prop. 2000/01:1 utg.omr. 16) har föreslagit ett särskilt anslag för bidrag till personalförstärkningar i skola och fritidshem. Avsikten är att statsbidraget stegvis skall tillföra kommunerna ökade resurser med en miljard kronor per läsår i fem år, med start höstterminen 2001. Efter fem år skall bidraget infogas i det generella statsbidraget och blir då nivåhöjande.

Utskottet noterar att en särskild utredare har till uppgift att göra en analys av det ekonomiska familjestödet till barnfamiljer (dir. 2000:16). De stöd som skall analyseras är de allmänna barnbidragen, underhållsstödet och bostadsbidraget till barnfamiljer. Enligt direktiven skall utredningen särskilt beakta stödets träffsäkerhet och marginaleffekter samt deras effekt på arbetskraftsutbudet. Förslaget till maxtaxa, ändrade skatteregler, eventuella ändringar av socialbidragsreglerna och andra omvärldsfaktorer av betydelse för barnfamiljernas ekonomi skall beaktas i analysen. Utredaren skall lämna en slutlig redovisning av uppdraget den 28 februari 2001.

Utskottet vill också peka på att hela reformen med maxtaxa och allmän förskola m.m. skall följas upp av Skolverket.

Utskottet hänvisar också till vad socialförsäkringsutskottet har anfört. Enligt socialförsäkringsutskottet kommer ett system med maxtaxa i den utformning som regeringen nu föreslår att utgöra ett viktigt komplement till nuvarande delar i familjepolitiken. Socialförsäkringsutskottet anför bl.a. följande: "Genom att begränsa avgifterna i förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen sätts barnen i centrum, i första hand genom att i de kommuner där maxtaxa införs kan alla barn få tillgång till verksamheten, såväl kommunalt som enskilt bedriven. Förutom att sänkning av avgifterna innebär en avsevärd ekonomisk standardhöjning för de flesta barnfamiljer så minskar samtidigt de marginaleffekter som tidsrelaterade och inkomstrelaterade avgifter ger upphov till. Det är nämligen viktigt att familjepolitiken, samtidigt som den möjliggör för båda föräldrarna att kombinera förvärvsarbete och föräldraskap, även stimulerar förvärvsarbete så att Sverige fortsatt har råd med en god välfärd."

Med det anförda anser utskottet att riksdagen bör godkänna regeringens förslag till statsbidrag till kommuner som tillämpar maxtaxa samt statsbidrag till kvalitetssäkrande åtgärder för kommuner som tillämpar maxtaxa och avslå motionerna 1999/2000:Ub43 yrkandena 1–4, 1999/2000:Ub44 yrkande 1 (delvis) och 2–5.

Utskottet vill beträffande frågan om *återinförande av etableringsfrihet inom barnomsorgen* anföra följande.

Riksdagen beslutade hösten 1994 efter förslag av regeringen, att fr.o.m. den 1 januari 1995 upphäva lagen (1994:553) om vårdnadsbidrag som trätt i kraft den 1 juli 1994. Likaså upphävdes av riksdagen tidigare antagna bestämmelser i 18 § socialtjänstlagen om skyldighet för kommunerna att ge bidrag till enskilda förskolor m.m. som skulle ha trätt i kraft den 1 januari 1995. I stället infördes nuvarande bestämmelser om att kommunerna efter egen bedömning kan lämna bidrag till enskild förskoleverksamhet (prop.

1994/95:61, bet. SoU8, rskr. 105). Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden om återinförande av skyldighet för kommunerna att ge stöd för alternativa barnomsorgsformer (bl.a. bet. 1998/99:UbU10 s. 9). Utskottet framhöll bl.a. att enskild barnomsorg kan berika barnomsorgen och bidra till en positiv utveckling. Utskottet fann emellertid inte anledning att ändra reglerna om att det är kommunen som avgör om bidrag kan lämnas till enskild förskoleverksamhet (2 a kap. 17 § skollagen). Utskottet har ingen annan uppfattning nu. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Ub43 yrkande 5, 1999/2000:Ub44 yrkande 6 och 1999/2000:So325 yrkande 7.

När det gäller *taxeprinciper för hel- eller halvdagsomsorg* vill utskottet anföra följande.

Enligt utskottets uppfattning finns det även efter införande av maxtaxa och skyldigheten att tillhandahålla en avgiftsfri allmän förskola m.m. en frihet för kommunerna att besluta i avgiftsfrågor inom barnomsorgen. Utskottet vill peka på att införande av maxtaxa är frivilligt för kommunerna. De kommuner som väljer att tillämpa maxtaxa kan inte ta ut en avgift över ett högsta angivet tak. Däremot är det möjligt att ta ut lägre avgifter, eller ingen avgift alls. Det finns också möjlighet att inom maxtaxans ram t.ex. införa lägre avgift för barn med korta vistelsetider eller erbjuda betalningsfria månader. Vidare har kommunerna möjlighet att ta ut avgifter för den del av förskoleverksamheten som överstiger den lagreglerade tiden om minst 525 timmar per år för allmän förskola. Avgifterna skall vara skäliga och får inte överstiga kommunens självkostnader (2 a kap. 10 § skollagen). Utskottet anser att riksdagen bör avslå motion 1999/2000:Ub45 yrkande 4.

Motionsyrkanden om förskolans läroplan m.m.

I Kristdemokraternas motion 1999/2000:Ub44 (yrk. 7) begärs ett tillkännagivande om *förskolans kvalitet*. Motionärerna menar att en alltför stark betoning av förskolans pedagogiska verksamhet inte får ske på bekostnad av barnens behov av omsorg och omvårdnad samt den fria lekens betydelse för barnens utveckling.

U t s k o t t e t erinrar om att det framgår av förskolans läroplan (Lpfö 98) att förskolans uppdrag är att erbjuda barnen en verksamhet som skall vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Förskolan skall erbjuda barnen en god pedagogisk verksamhet, där omsorg, fostran och lärande bildar en helhet. Utskottet föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Folkpartiet betonar vikten av tydliga *mål för förskolan* (mot. 1999/2000:Ub45 yrk. 2 och 1999/2000:Ub294 yrk. 2). Det bör enligt motionärerna finnas två typer av mål för verksamheten. Ett mål som anger inriktningen på förskolans pedagogiska verksamhet och samtidigt uttrycker en önskad kvalitetsutveckling ("mål att sträva mot"). Det andra målet skall utgå från det enskilda barnets förutsättningar och uttrycka vad barnet skall ha uppnått när det lämnar förskolan ("mål att uppnå").

U t s k o t t e t vill i sammanhanget peka på att en särskild arbetsgrupp har tillsatts inom Utbildningsdepartementet med uppdrag att göra en översyn av

läroplanerna som styrinstrument. Uppdraget skall redovisas senast den 31 maj 2001. Vidare pågår en översyn av skollagen. Skollagskommittén (dir. 1999:15) skall redovisa sitt arbete senast den 1 maj 2001.

Utskottet avstyrkte och riksdagen avtog våren 1998 i samband med behandlingen av läroplan för förskolan ett motsvarande motionsyrkande om införande av ”mål att uppnå”. Utskottet anförde då att avsikten med mål att uppnå när det gäller skolan, är att målen skall kunna utvärderas och utgöra grunden för en resultatbedömning. I förskolan är det inte det enskilda barnets resultat som skall utvärderas och inga betyg eller omdömen skall utfärdas. Utskottet instämde därför med regeringen i bedömningen att läroplanen för förskolan endast skall innehålla en typ av mål, nämligen mål att sträva mot för det enskilda barnets utveckling och lärande (bet. 1997/98:UbU16 s. 9). Utskottet finner inte skäl att ändra sitt tidigare ställningstagande. Riksdagen bör avslå yrkandena.

I flera motioner finns förslag om tillkännagivanden beträffande *förskolans personal m.m.* Folkpartiet anser att förskollärare skall ha det pedagogiska ansvaret i förskolan. Förskollärare har efter tre års högskoleutbildning en pedagogisk kompetens att lära och utveckla barn (mot. 1999/2000:Ub45 yrk. 1 och 1999/2000:Ub801 yrk. 6). All personal inom förskolan skall vara högskoleutbildad (mot. 1999/2000:Ub294 yrk. 1). Vikten av att öka andelen förskollärare inom förskolan betonas. Det är viktigt att barnskötare ges möjlighet till vidareutbildning till förskollärare (mot. 1999/2000:Ub801 yrk. 8). Centerpartiet anser att alla personalkategorier har en viktig uppgift i förskolan och det skall finnas olika personalgrupper representerade i verksamheten och i arbetslaget. Det bör finnas krav på att det i förskoleverksamheten finns förskollärare, något som också bör återspeglas i läroplanen med särskilda riktlinjer för förskollärare (mot. 1999/2000:Ub810 yrk. 1). Kristdemokraterna anser (mot. 1999/2000:Ub44 yrk. 8) att barnskötare och förskollärare, med sina olika specialiteter, måste ges goda möjligheter till vidareutbildning. Kommunerna måste också se till att de som verkar i familjedaghem eller i kooperativa former får tillgång till vidareutbildning.

U t s k o t t e t hänvisar till sitt ställningstagande i samband med behandlingen av läroplanen då det gällde liknande motionsyrkanden om förskollärares pedagogiska ansvar och särskilda riktlinjer som vänder sig till förskolläraren (bet. 1997/98:UbU16 s. 10). Utskottet anförde bl.a. följande.

Att förskolan nu får en läroplan är ett uttryck för de krav som ställs på att den pedagogiska verksamheten skall ha hög kvalitet. – – – Kommunerna har ansvar för att kvaliteten i förskolan utvecklas. Utskottet vill betona att det ankommer på dem att organisera verksamheten och anskaffa den kompetens som behövs för att målen i läroplanen skall kunna nås. I likhet med regeringen utgår utskottet från att kommunerna satsar på välutbildad personal för att garantera hög professionalitet. Som regeringen anmärker är arbetslaget i dag det vanligaste sättet att organisera arbetet i förskolan. Det är därför enligt utskottets mening naturligt att riktlinjerna i läroplanen vänder sig till arbetslaget.

Utskottet erinrar vidare om att det i 2 a kap. 3 § skollagen föreskrivs att det inom förskoleverksamheten skall finnas personal med sådan utbildning eller

erfarenhet att barnens behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet kan tillgodoses.

2000/01:UbU5

Utskottet har ingen annan uppfattning än motionärerna beträffande vikten av fortbildning och vidareutbildning av förskolans personal. Det är kommunernas ansvar att fortbilda sin personal. Enligt utskottets uppfattning kommer strukturen i den nya lärarutbildningen att innebära ett ökat utbud av olika kurser och specialiseringar som med fördel kan användas av förskolans och skolans personal för kompetensutveckling (prop. 1999/2000:135, bet. 2000/01:UbU3).

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 1999/2000:Ub44 yrkande 8, 1999/2000:Ub45 yrkande 1, 1999/2000:Ub294 yrkande 1, 1999/2000:Ub801 yrkandena 6 och 8 och 1999/2000:Ub810 yrkande 1.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *införande av allmän förskola*
att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 2 a kap. 8 a och 10 §§ och avslår motionerna 1999/2000:42 yrkandena 1–4, 1999/2000:Ub44 yrkandena 1 (delvis) och 9 och 1999/2000:Ub45 yrkandena 3 och 7,

res. 1 (m)

res. 2 (kd) – delvis

res. 3 (fp) – delvis

2. beträffande *skolstartsålder*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ub45 yrkande 6,

res. 3 (fp) – delvis

3. beträffande *regler för fristående allmän förskola*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ub45 yrkande 5,

res. 3 (fp) – delvis

4. beträffande *förskoleverksamhet för barn vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga*
att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 2 a kap. 6 a och 6 b §§ och avslår motionerna 1999/2000:Ub42 yrkande 5 och 1999/2000:Ub44 yrkandena 1 (delvis) och 10,

res. 4 (m, kd)

5. beträffande *rätt till barnomsorg för barn med föräldrar med oekväm arbetstid*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ub225,

6. beträffande *rätt till plats inom skolbarnsomsorgen*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:So263 yrkande 2,

res. 3 (fp) – delvis

7. beträffande *maxtaxa inom förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg m.m.*

att riksdagen godkänner regeringens förslag om statsbidrag till kommuner som tillämpar maxtaxa samt statsbidrag till kvalitetssäkrande

åtgärder för kommuner som tillämpar maxtaxa och avslår motionerna 1999/2000:Ub43 yrkandena 1–4, 1999/2000:Ub44 yrkandena 1 (delvis) och 2–5,

res. 5 (m, kd, c, fp) – delvis

8. beträffande *etableringsfrihet inom barnomsorgen*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Ub43 yrkande 5, 1999/2000:Ub44 yrkande 6 och 1999/2000:So325 yrkande 7,

res. 5 (m, kd, c, fp) – delvis

9. beträffande *taxeprinciper för hel- eller halvdagsomsorg*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ub45 yrkande 4,

res. 6 (m, kd, fp)

10. beträffande *förskolans kvalitet*

att riksdagen avslår motion 1999/2000:Ub44 yrkande 7,

res. 2 (kd) – delvis

11. beträffande *förskolans mål*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Ub45 yrkande 2 och 1999/2000:Ub294 yrkande 2,

res. 3 (fp) – delvis

12. beträffande *förskolans personal m.m.*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:Ub44 yrkande 8, 1999/2000:Ub45 yrkande 1, 1999/2000:Ub294 yrkande 1, 1999/2000:Ub801 yrkandena 6 och 8 och 1999/2000:Ub810 yrkande 1.

res. 2 (kd) – delvis

res. 7 (c)

res. 3 (fp) – delvis

Stockholm den 14 november 2000

På utbildningsutskottets vägnar

Jan Björkman

I beslutet har deltagit: Jan Björkman (s), Britt-Marie Danestig (v), Beatrice Ask (m), Eva Johansson (s), Inger Lundberg (s), Yvonne Andersson (kd), Lars Hjertén (m), Majléne Westerlund Panke (s), Tomas Högström (m), Torgny Danielsson (s), Lennart Gustavsson (v), Gunnar Goude (mp), Sofia Jonsson (c), Ulf Nilsson (fp), Agneta Lundberg (s), Anders Sjölund (m) och Gunilla Tjernberg (kd).

1. Införande av allmän förskola (mom.1) – m

Beatrice Ask (m), Lars Hjertén (m), Tomas Högstrom (m) och Anders Sjölund (m) anför:

Enligt vår uppfattning är det angeläget med olika alternativ vad gäller omsorg och skolförberedelser så att varje barns specifika förutsättningar kan tas tillvara och utvecklas. Förslaget om införande av en allmän förskola innebär ingen förändring för huvuddelen av fyra- och femåringarna, eftersom många redan i dag går på dagis. En konsekvens av förslaget är dock att fler tvingas välja daghem som barnomsorg samt att fler får tillbringa mer tid på institution än i dag. Regeringen har inte presenterat på vilket sätt en allmän förskola skulle gagna barns allmänna utveckling och bättre än i dag förbereda dem för skolstarten. Vi anser att de utvärderingar som gjorts av förskoleklassen är otillräckliga för att bedöma vilka effekter verksamheten får för barnen. Enligt vår uppfattning bör en utvärdering göras av förskoleklassens pedagogik och resultat. Parallellt med utvärderingen skall det ges möjligheter att förskoleklassen får bilda bas för en utbyggd barnskola med tydliga pedagogiska ambitioner som ett alternativ/komplement till nuvarande verksamheter. Verksamheten skall liksom förskoleklassen vara frivillig för barnen. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag i enlighet med vad vi nu har anfört.

Riksdagen bör avslå regeringens förslag till lag om ändring i skollagen såvitt avser 2 a kap. 8 a och 10 §§ och bifalla vår motion 1999/2000:Ub42 yrkandena 1–4 och som sin mening ge regeringen till känna vad som ovan anförts.

Mot bakgrund av det anförda anser vi att utskottet under moment 1 bort hemställa

1. beträffande *införande av allmän förskola*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Ub42 yrkandena 1–4 och med anledning av motion 1999/2000:Ub44 yrkandena 1 (delvis) och 9 samt med avslag på motion 1999/2000:Ub45 yrkandena 3 och 7 avslår regeringen förslag till lag om ändring i skollagen såvitt avser 2 a kap. 8 a och 10 §§ och som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts.

2. Införande av allmän förskola m.m. (mom.1, 10 och 12) – kd

Yvonne Andersson (kd) och Gunilla Tjernberg (kd) anför:

Vi avvisar förslaget om *införande av allmän förskola*. Förslaget berör sådant som borde beslutas på kommunal nivå. Regeringen har berövat kommunerna deras bestämmanderätt i dessa frågor. En miljardreform av detta slag måste enligt vår uppfattning riktas direkt till föräldrarna och omfatta alla barn, i stället för att så kraftigt fokusera på ett specifikt omsorgsalternativ. Regeringen menar att de fyra- och femåringar som är inskrivna i familjedaghem skall erbjudas plats i förskola. Förskolan skall för dessa barn ses som ett

komplement till familjedaghemmet och inte, som vore det naturliga, att förskoletiden skulle kunna förläggas även inom ramen för familjedaghemmet. Riksdagen bör bifalla vår motion 1999/2000:Ub44 yrkandena 1 (delvis) och 9.

När det gäller *förskolans kvalitet* vill vi betona att alla barn skall få en så stimulerande uppväxt som möjligt, i vilken också ingår pedagogisk stimulans. En alltför stark betoning av förskolans pedagogiska verksamhet får dock inte ske på bekostnad av barnens behov av omsorg och omvårdnad samt den fria lekens betydelse för barnens utveckling. Särskilt gäller detta de yngre förskolebarnen. Riksdagen bör bifalla vår motion 1999/2000:Ub44 yrkande 7.

Vi vill betona vikten av att *förskolans personal* ges goda möjligheter till vidareutbildning. Barnskötarna och förskollärarna, med sina olika specialiteter, måste ges goda möjligheter till vidareutbildning. Kommunerna måste också se till att de som verkar i familjedaghem eller i kooperativa former får tillgång till detta. Det är viktigt att utbildning och fortbildning av förskole- och skolpersonal omfattar moment som behandlar de internationella konventioner som gäller barn, familj och utbildning. Riksdagen bör bifalla vår motion 1999/2000:Ub44 yrkande 8.

Mot bakgrund av det anförda anser vi att utskottet under momenten 1, 10 och 12 bort hemställa

1. beträffande *införande av allmän förskola*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Ub44 yrkandena 1 (delvis) och 9 och med anledning av motion 1999/2000:Ub42 yrkandena 1–4 samt med avslag på motion 1999/2000:Ub45 yrkandena 3 och 7 avslår regeringens förslag till lag om ändring i skollagen såvitt avser 2 a kap. 8 a och 10 §§ och som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts.

10. beträffande *förskolans kvalitet*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Ub44 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

12. beträffande *förskolans personal m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Ub44 yrkande 8 och med avslag på motionerna 1999/2000:Ub45 yrkande 1, 1999/2000:Ub294 yrkande 1, 1999/2000:Ub801 yrkandena 6 och 8 och 1999/2000:Ub810 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts.

3. Införande av allmän förskola m.m. (mom.1, 2, 3, 6, 11 och 12) – fp

Ulf Nilsson (fp) anför:

Folkpartiet delar propositionens huvudlinje när det gäller *införande av allmän förskola* samt rätt till barnomsorg för barn till arbetslösa eller föräldralediga. Folkpartiet anser dock att det är viktigt att tydligare betona den pedagogiska målsättningen. Med ökad pedagogisk inriktning inom förskolan är

det extra viktigt att alla barn får denna möjlighet att utvecklas. Att delta i en pedagogisk verksamhet redan från tidig ålder ger barnen stora möjligheter till utveckling. Det måste klart uttryckas att föräldrarna skall kunna ha barnet i den allmänna förskolan även om de i övrigt inte utnyttjar kommunal barnomsorg. För Folkpartiet är det självklart att en förskola med höga ambitioner också har ett ansvar för att vissa resultat uppnås under förskoletiden. Den nya allmänna förskolan skall enligt vår uppfattning skilja sig från heldagsomsorg genom att vara mera strukturerad och målinriktad. Samtidigt skall den allmänna förskolan vara rolig för barnen och stimulera barnens nyfikenhet och lust att lära genom lek. Detta bör riksdagen med bifall till vår motion 1999/2000:Ub45 yrkandena 3 och 7 som sin mening ge regeringen till känna.

Enligt vår uppfattning bör *skolstarten* ske vid sex års ålder. Grundskolan skall vara tioårig, där förskoleklassen utgör det första året. Detta bör riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Ub45 yrkande 6 som sin mening ge regeringen till känna.

När det gäller *regler för fristående allmän förskola* anser jag att samma regler skall gälla som för fristående skolor. Efter godkännande av Skolverket skall en fristående allmän förskola garanteras samma resurser som en kommunal förskola. Riksdagen bör bifalla vår motion 1999/2000:Ub45 yrkande 5.

Enligt Folkpartiets uppfattning bör målsättningen vara att alla barn i grundskolan skall ha *rätt till plats inom skolbarnsomsorgen*. I dag får många barn klara sig själva efter skolan och under många av skolårets lov. Regeringen bör återkomma med förslag till en skärpning av lagen på denna punkt. Riksdagen bör bifalla motion 1999/2000:So263 yrkande 2.

Folkpartiet vill betona vikten av tydliga *mål för förskolan*. Enligt vår uppfattning bör det finnas två typer av mål. Ett mål som anger inriktningen på förskolans pedagogiska verksamhet och samtidigt uttrycker en önskad kvalitetsutveckling ("mål att sträva mot"). Det andra målet skall utgå från det enskilda barnets förutsättningar och uttrycka vad barnet skall ha uppnått när det lämnar förskolan ("mål att uppnå"). Detta bör riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:Ub45 yrkande 2 och 1999/2000:Ub294 yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna.

Beträffande *förskolans personal* vill Folkpartiet framhålla vikten av att förskollärare har det pedagogiska ansvaret i förskolan. Förskollärare har efter tre års högskoleutbildning en pedagogisk kompetens att lära och utveckla barn. All personal med pedagogiskt ansvar i förskolan bör vara högskoleutbildad. Det är viktigt att barnskötare ges möjlighet till vidareutbildning till förskollärare. Det är angeläget att öka andelen förskollärare inom förskolan. Riksdagen bör bifalla motionerna 1999/2000:Ub45 yrkande 1, 1999/2000:Ub294 yrkande 1, 1999/2000:Ub801 yrkandena 6 och 8.

Mot bakgrund av det anförda anser jag att utskottet under momenten 1, 2, 3, 6, 11 och 12 bort hemställa.

1. beträffande *införande av allmän förskola*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Ub45 yrkandena 3 och 7 och med avslag på motionerna 1999/2000:Ub42 yrkandena 1–4 och 1999/2000:Ub44 yrkandena 1 (delvis) och 9 antar regeringen förslag

till lag om ändring i skollagen såvitt avser 2 a kap. 8 a och 10 §§ och som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

2. beträffande *skolstartsålder*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Ub45 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

3. beträffande *regler för fristående allmän förskola*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Ub45 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

6. beträffande *rätt till plats inom skolbarnsomsorgen*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:So263 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

11. beträffande *förskolans mål*

att riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:Ub45 yrkande 2 och 1999/2000:Ub294 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

12. beträffande *förskolans personal m.m.*

att riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:Ub45 yrkande 1, 1999/2000:Ub294 yrkande 1 och 1999/2000:Ub801 yrkandena 6 och 8 och med avslag på motionerna 1999/2000:Ub44 yrkande 8 och 1999/2000:Ub810 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts.

4. Förskoleverksamhet för barn vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga (mom. 4) – m, kd

Beatrice Ask (m), Yvonne Andersson (kd), Lars Hjertén (m), Tomas Högstrom (m), Anders Sjölund (m) och Gunilla Tjernberg (kd) anför:

Många barn får i dag inte vara kvar på dagis om deras föräldrar mister jobbet eller blir föräldralediga med ett syskon. Ur ett barnperspektiv är det olyckligt när man på så sätt mister kontakten med en invand vardag, kamrater och viktiga vuxenkontakter. Det finns också rapporter om att arbetslösa inte kunnat söka arbete på grund av att de inte längre har barnomsorgen ordnad. Enligt vår uppfattning krävs dock inget statligt ingripande i denna fråga. Vi motsätter oss lagreglering. Vi anser att besluten även fortsättningsvis skall utformas på den lokala nivån. Vi utgår från att kommunerna själva kan finna lämpliga lösningar på problemet. Det är särskilt viktigt att barnet tillförsäkras kontinuitet när det gäller den pedagogiska stimulans som förskoleverksamheten kan ge. Riksdagen bör bifalla motionerna 1999/2000:Ub42 yrkande 5 och 1999/2000:Ub44 yrkande 1 i denna del samt yrkande 10 och som sin mening ge regeringen till känna vad vi här har anförts.

Mot bakgrund av det anförda anser vi att utskottet under moment 4 bort hemställa.

4. beträffande *förskoleverksamhet för barn vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga*

att riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:Ub42 yrkande 5 och 1999/2000:Ub44 yrkandena 1 (delvis) och 10 *dels* avslår rege-

ringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100) såvitt avser 2 a kap. 6 a och 6 b §§, dels som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

2000/01:UbU5

5. Maxtaxa inom förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg m.m. (mom. 7 och 8) – m, kd, c, fp

Beatrice Ask (m), Yvonne Andersson (kd), Lars Hjertén (m), Tomas Högstrom (m), Sofia Jonsson (c), Ulf Nilsson (fp), Anders Sjölund (m) och Gunnilla Tjernberg (kd) anför:

Förslaget om maxtaxa är ofullständigt och utelämnar svaren på många frågor, t.ex. hur skall kommunerna klara finansieringen av den ökade efterfrågan på barnomsorg? Vad händer med kvaliteten i barnomsorgen? Redan i dag har de flesta kommunala förskolor kvalitetsproblem, många barn i grupperna, svårt att rekrytera kompetent personal etc. Menar regeringen allvar med att höja kvaliteten inom barnomsorgen skulle alla kommuner få del av förslaget till statsbidrag för kvalitetssäkrande åtgärder.

Vi anser att maxtaxan är orättvis och främst ett sätt att tvinga föräldrar att välja en viss form av barnomsorg. En maxtaxa förstärker dagens orättvisor mellan dem som kan och vill utnyttja den kommunalt finansierade barnomsorgen och dem som vill eller måste ordna annan barnomsorg. Maxtaxan har en felaktig fördelningspolitisk profil då den endast ger en marginell förbättring för familjer med låga inkomster och stora förbättringar för dem med höga inkomster. Maxtaxan är vidare ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen och äventyrar såväl andra kommunala verksamheter som kvaliteten i barnomsorgen.

Familjepolitiken måste skapa större möjligheter för föräldrar att kombinera arbetsliv med föräldraskap. Stödet till barnomsorg skall omfatta alla barn. Föräldrarna måste ges ekonomiska möjligheter att styra över sin tid och valet av barnomsorg. Vi vill ge självbestämmande till föräldrarna. Ett barnomsorgskonto på 40 000 kr per barn i förskoleåldern bör därför införas. Pengarna skall få användas av barnets föräldrar under barnets hela förskoleålder. Den enda begränsningen som görs är att maximalt 20 000 kr får tas ut under ett år. Pengarna skall vara skattefria och skall inte påverka andra transfereeringar eller bidrag men beaktas vid bedömningen om socialbidrag skall ges. Barnomsorgskonto bör införas den 1 januari 2002 men övergångsvis med 40 000 kr för ettåringar och 20 000 kr för tvååringar. Samtidigt bör införas avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader, upp till 50 000 kr per barn och år. Rätten till avdrag skall gälla samtliga barnomsorgskostnader. Avdraget skall göras i den kommunala taxeringen och minskar kommunalskatten. Kommunerna skall kompenseras för skattebortfallet. Avdragsrätten kan utnyttjas under hela förskoleperioden. Tillsammans med barnomsorgskontot ökar avdragsrätten möjligheterna att använda andra typer av barnomsorgsformer än den kommunala. I enlighet med vad som anges i motion 1999/2000:Ub43 kan införandet av barnomsorgskonto beräknas kosta 3,5 miljarder kronor och avdragsrätt för barnomsorgskostnader beräknas kosta 1,5 miljarder kronor.

Vi anser således att riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:Ub43 yrkandena 1–4, 1999/2000:Ub44 yrkandena 1 (delvis) och 2 samt med anledning av motion 1999/2000:Ub44 yrkandena 3–5 bör avslå regeringens förslag till statsbidrag vid maxtaxa och kvalitetsäkrande åtgärder. Regeringen bör snarast lägga fram förslag till barnkonton samt avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader i enlighet med vad som ovan anförts.

Riksdagen bör vidare bifalla motionerna 1999/2000:Ub43 yrkande 5, 1999/2000:Ub44 yrkande 6 och 1999/2000:So325 yrkande 7 om att återinföra *etableringsfrihet i barnomsorgen*. Regeringen bör snarast återkomma med förslag till erforderlig lagstiftning i denna fråga. Vi vill betona vikten av en mångfald av olika driftsformer. Familjedaghem, föräldrakooperativ, öppna förskolor och privata alternativ skall finnas som komplement till kommunens verksamhet. Ersättningar skall ges till privat och kooperativ barnomsorg på samma villkor som till den kommunala förskolan.

Mot bakgrund av det anförda anser vi att utskottet under momenten 7 och 8 bort hemställa.

7. beträffande *maxtaxa inom förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg m.m.*

att riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:Ub43 yrkandena 1–4, 1999/2000:Ub44 yrkandena 1 (delvis) och 2 samt med anledning av motion 1999/2000:Ub44 yrkandena 3–5 *dels* avslår regeringens förslag till statsbidrag för maxtaxa och kvalitetsäkrande åtgärder, *dels* som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts

8. beträffande *etableringsfrihet inom barnomsorgen*

att riksdagen med bifall till motionerna 1999/2000:Ub43 yrkande 5, 1999/2000:Ub44 yrkande 6 och 1999/2000:So325 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

6. Taxeprinciper för hel- eller halvdagsomsorg (mom. 9) – m, kd, fp

Beatrice Ask (m), Yvonne Andersson (kd), Lars Hjertén (m), Tomas Högstrom (m), Ulf Nilsson (fp), Anders Sjölund (m) och Gunilla Tjernberg (kd) anför:

Vi anser att kommunerna själva skall få *avgöra taxeprinciper för hel- eller halvdagsomsorg*. Regeringens förslag innebär i sin helhet att förutom kostnaderna för maxtaxan tillkommer ”rabatten” för fyra- och femåringarna, som får betala reducerad maxtaxa (minus 3 timmar) om de vistas hela dagen i förskola. Föräldrarna måste i större utsträckning själva få bestämma vad de vill göra med samhällets stöd till barnfamiljerna, och därför skall inte statliga medel i denna utsträckning reserveras för att subventionera en enda barnomsorgsform.

Mot bakgrund av det anförda anser vi att utskottet under moment 9 bort hemställa.

9. beträffande *taxeprinciper för hel- eller halvdagsomsorg*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Ub45 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts,

2000/01:UbU5

7. Förskolans personal m.m. (mom. 12) – c

Sofia Jonsson (c) anför:

Enligt Centerpartiets uppfattning är kvalitet i förskolearbetet ett resultat av en pedagogiskt kompetent och kvalitetsmedveten personal. Självfallet har alla personalkategorier en viktig uppgift i förskolan och det skall finnas ett flertal olika personalgrupper representerade i verksamheten och i arbetslaget. Det bör finnas krav på att det i förskoleverksamheten finns förskollärare. Detta bör också återspeglas i läroplanen med särskilda riktlinjer för förskollärare. Det är också viktigt att förskollärare får möjlighet att vidareutbilda sig.

Mot bakgrund av det anförda anser jag att utskottet under moment 12 bort hemställa.

12. beträffande *förskolans personal m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:Ub810 yrkande 1 och med avslag på motionerna 1999/2000:Ub44 yrkande 8, 1999/2000:Ub45 yrkande 1, 1999/2000:Ub294 yrkande 1, 1999/2000:Ub801 yrkandena 6 och 8 som sin mening ger regeringen till känna vad som ovan anförts.

Särskilt yttrande

Maxtaxa inom förskoleverksamheten och skolbarnsomsorg m.m. (mom. 7) – kd

Yvonne Andersson (kd) och Gunilla Tjernberg (kd) anför:

Vi kristdemokrater anser att barnens behov måste sättas först. All omsorg måste utgå från barnens behov. Barnomsorgen utgör ett komplement till den egna familjens omsorg. Förskolan är inte självklart det bästa alternativet för varje barn. Föräldrarollen måste uppvärderas och familjepolitiken måste skapa förutsättningar för föräldrarna att tillbringa mer tid med barnen. Föräldrar måste ha praktiska och ekonomiska möjligheter att välja den barnomsorgsform som passar dem bäst. Vi vill att staten ger landets föräldrar så flexibla och likvärdiga förutsättningar som möjligt oavsett hur de väljer att ordna omsorgen för sina barn. Förslaget om maxtaxa är ett steg i fel riktning och har stora brister inte minst från flexibilitets- och valfrihetssynpunkt, framför allt för dem som valt att på hel- eller deltid sköta barnomsorgen på egen hand eller velat ha en annan lösning. Vi säger därför nej till maxtaxa och föreslår tillsammans med Moderaterna, Centerpartiet och Folkpartiet införande av ett barnomsorgskonto och en avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader.

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har berett bl.a. socialförsäkringsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1999/2000:129 Maxtaxa och allmän förskola m.m. jämte motioner.

Socialförsäkringsutskottet begränsar sitt yttrande till att avse regeringens förslag om införande av maxtaxa samt motionerna Ub43 av Chris Heister m.fl. (m, kd, c, fp) och Ub44 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) yrkandena 1 (delvis) samt 3–5.

Propositionen

Regeringen begär att riksdagen godkänner att statsbidrag lämnas till kommuner som tillämpar en maxtaxa. För att statsbidrag skall lämnas skall avgiften i förskoleverksamhet vara högst 3, 2 resp. 1 % av hushållets inkomst i månaden för första, andra respektive tredje barnet. Avgiften skall dock inte överstiga 1 140 kr i månaden för första barnet, 760 kr för andra och 380 kr för tredje barnet. I skolbarnsomsorgen skall avgiften på motsvarande sätt vara högst 2, 1 respektive 1 % men inte överstiga 760 kr för första och 380 kr för andra resp. tredje barnet i familjen. Maxtaxa skall omfatta såväl kommunalt som enskilt bedriven förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg.

Maxtaxa införs successivt fr.o.m. år 2002 under en period av två år.

Ett särskilt statsbidrag för kvalitetssäkrande åtgärder lämnas till kommuner med maxtaxa.

Införandet av maxtaxa beräknas medföra ökade kostnader med 3 400 miljoner kronor per år fr.o.m. år 2002 vartill kommer kostnader för kvalitetssäkrande åtgärder med 500 miljoner kronor per år. Tillsammans med övriga förslag i propositionen uppgår kostnaden för reformen till 5 600 miljoner kronor fr.o.m. 2003.

Som skäl för förslaget om maxtaxa anför regeringen utbildningspolitiska och familjeekonomiska motiv samt arbetsmarknadsmotiv.

Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg skall i första hand vara till för barnens egen skull, för deras utveckling och lärande, och det är viktigt att barn inte utestängs från verksamheten på grund av för höga avgifter. Avgifterna har genomgått stora förändringar under 1990-talet. En tydlig tendens har varit utvecklingen mot alltmer tidsrelaterade taxor. Avgiftsskillnaderna mellan kommunerna är nu så stora att det kan ifrågasättas om kravet på lika tillgång till barnomsorg, oavsett i vilken kommun familjen bor, är uppfyllt. En maxtaxa med låga och enhetliga avgifter kommer att medföra att barnens närvarotider blir mindre splittrade och att verksamheten i förskolan eller fritidshemmet lättare kan läggas upp utifrån pedagogiska överväganden.

Barnfamiljerna har under 1990-talet haft den mest negativa inkomstutvecklingen av alla grupper. Den mest dramatiska utvecklingen har ensamstående med barn haft. En låg avgift i förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg

kommer att innebära en avsevärd ekonomisk standardhöjning för merparten av alla barnfamiljer. Avgiftsbegränsningen till en viss högsta andel av inkomsten garanterar att även de med de allra lägsta inkomsterna får del av avgiftssänkningarna.

Sänkta marginaleffekter ökar det privatekonomiska utbytet av förvärvsarbete och är därför en viktig komponent för att långsiktigt värna finansieringen av den generella välfärden. När avgifterna sänks för förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen stimuleras arbetskraftsdeltagandet och möjligheterna för personer att vara självförsörjande genom arbete. Inte minst ur jämställdhetsperspektiv är detta angeläget.

Motioner

I flerpartimotion Ub43 av Chris Heister m.fl. (m, kd, c, fp) begärs avslag på förslagen om statsbidrag vid maxtaxa och för kvalitetssäkrande åtgärder (yrkandena 1 och 2). Enligt motionärerna bör riksdagen i stället besluta att införa ett barnomsorgskonto som omfattar alla barn och avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader och införa etableringsfrihet i barnomsorgen (yrkandena 3–5).

I motionen anges att maxtaxan främst är ett sätt att tvinga föräldrar att välja en viss form av barnomsorg. Den förstärker dagens orättvisor mellan dem som kan och vill utnyttja den kommunalt finansierade barnomsorgen och dem som vill eller måste ordna annan barnomsorg. Maxtaxan ger bara en marginell förbättring för familjer med låga inkomster, eftersom dessa redan i dag i de flesta kommuner har jämförelsevis låga barnomsorgsavgifter. Motionärerna ifrågasätter hur kommunerna skall klara finansieringen, när maxtaxereformen visar sig dyrare än vad regeringen beräknat.

Motionärerna anser att stödet till barnomsorgen så långt möjligt bör lämnas till och styras av familjen. Människor skall ha en reell möjlighet att välja mellan arbetstid och fritid samt mellan förvärvsarbete och hemarbete. I motionen föreslås därför att ett barnomsorgskonto på 40 000 kr per barn i förskoleåldern införs. Pengarna får användas av barnens föräldrar under barnets hela förskoleålder. Den enda begränsning som görs är att maximalt 20 000 kr får tas ut under ett år. Pengarna är skattefria och skall inte påverka andra transfereringar eller bidrag men räknas med vid en bedömning av om socialbidrag skall betalas ut. Barnomsorgskonto bör införas den 1 januari 2002 men övergångsvis med 40 000 kr för ettåringar och 20 000 kr för tvååringar. Samtidigt införs avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader, upp till 50 000 kr per barn och år. Motionärerna anser att etableringsfrihet i barnomsorgen bör återinföras så att privat och kooperativ barnomsorg får samma villkor som den kommunala förskolan. I motionen anges att införandet av barnomsorgskonto beräknas kosta 3,5 miljarder kronor, och avdragsrätt för barnomsorgskostnader beräknas kosta 1,5 miljarder kronor.

Även i motion Ub44 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) yrkas avslag på förslaget om maxtaxa (yrkande 1, delvis). Motionärerna, som hänvisar till det alternativ som Kristdemokraterna tillsammans med Moderaterna, Folkpartiet och Centern presenterat i motion Ub43, redovisar principiella utgångspunkter

och konsekvenser när det gäller barnomsorg och begär i yrkandena 3–5 tillkännagivanden om det anförda.

Vilken omsorgsform som är den rätta för det enskilda barnet är enligt motionärerna familjen bäst på att avgöra. Kommunerna skall tillhandahålla olika valmöjligheter och staten skall ge ekonomiskt stöd till familjerna och därigenom möjliggöra föräldrarnas fria val av omsorg.

Under de allra första levnadsåren är föräldrarna och familjen den viktigaste "lilla gemenskapen" för barnet. Föräldrarollen måste uppvärderas och familjepolitiken möjliggöra för föräldrarna att kunna tillbringa mer tid med barnen. Förskolan är inte självklart det bästa alternativet för varje barn. En jämnare fördelning mellan förvärvsarbete och vård av barn skulle förmodligen medföra många positiva effekter för ökad familjestabilitet och inte minst för förbättrad kontakt mellan pappor och barn. Demografiska förändringar bör leda till en familjepolitik som gör att fler är villiga att föda barn, men maxtaxereformen är ett steg i motsatt riktning. Förslaget om bl.a. maxtaxa har stora brister inte minst från flexibilitets- och valfrihetssynpunkt. Framför allt de som på hel- eller deltid velat sköta barnomsorgen på egen hand eller velat ha en annan lösning ges inte möjlighet till det. Stora krav ställs därför på att stödet kan användas flexibelt.

Utskottet

De ekonomiska stöden till barnfamiljerna, som huvudsakligen hör till socialförsäkringsutskottets beredningsområde, är av stor betydelse för familjepolitiken. De skall bidra till att minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan familjer med och utan barn samt att tillgodose specifika stödbehov hos bl.a. ensamföräldrar. De skall också stödja föräldrarnas möjligheter att kombinera förvärvsarbete med föräldraskap. Jämställdheten mellan könen underlättas genom att såväl män som kvinnor ges möjlighet att delta i både familje- och arbetsliv. En viktig del av de ekonomiska stöden är barnbidraget och föräldraförsäkringen.

Även barnomsorgen i form av förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg utgör en av hörnstenarna i den svenska familjepolitiken. Enligt vad som anges i propositionen är förskoleverksamhetens och skolbarnsomsorgens uppgift att ge barn en god omsorg och stimulera deras utveckling och lärande. Verksamheterna bidrar också till att utjämna skillnader i uppväxtvillkor för barn i olika befolkningsgrupper. Av propositionen framgår dock att avgifternas storlek varierar mellan kommunerna samt att skillnaderna har ökat under 1990-talet och nu är så stora att de kan komma i konflikt med kravet på lika tillgång till förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg. Dessutom har olika typer av inkomst- och tidsrelaterade taxesystem införts. Detta innebär betydande marginaleffekter för föräldrar som återgår till arbete efter arbetslöshet eller ökar sin arbetstid.

Regeringen föreslår i propositionen införandet av en maxtaxa i barnomsorgen i form av ett statsbidrag som utges till kommun som inför ett sådant system. Som skäl anförs utbildningspolitiska och familjeekonomiska motiv samt arbetsmarknadsmotiv.

I motion Ub43 föreslås i stället införandet av barnomsorgskonto, som innebär att föräldrarna fritt får disponera en bestämd summa pengar under barnets förskoletid i kombination med bl.a. avdragsrätt för barnomsorgskostnader.

Utskottet har under föregående riksmöte i betänkande 1999/2000:SfU1 Anslag inom socialförsäkringsområdet behandlat motioner av Centerpartiet resp. Folkpartiet om barnkonto, i något olika utformning. I samma betänkande behandlade utskottet också motioner av Moderaterna respektive Kristdemokraterna om vårdnadsbidrag och avdragsrätt för barnomsorgskostnader. Samtliga motioner avstyrktes av utskottet, vilket förslag riksdagen följde. Utskottet framhöll (s. 73) att ett bra välfärdssystem som omfattar alla är det fördelningspolitiska instrument som fungerar bäst. Framför allt gynnas därmed de som är mest i behov av stöd. Enligt utskottet var det också viktigt att barnen sätts i centrum, liksom att samhällets insatser inriktas på att skapa jämlika uppväxtvillkor för barn samtidigt som föräldrarna ges möjlighet att kombinera föräldraskap med förvärvsarbete eller studier. Utskottet framhöll vidare att en bra familjepolitik är ett viktigt medel för att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män. Enligt utskottets mening uppfyllde familjepolitiken i huvudsak dessa krav. Utskottet angav också att familjepolitiken ger utrymme för flexibla lösningar för olika familjesituationer samtidigt som den har en god fördelningspolitisk effekt. När det gällde kravet på ett återinförande av vårdnadsbidraget angav utskottet (s. 82) att vårdnadsbidrag ur jämställdhetssynpunkt är ett steg i fel riktning i den meningen att det kan motverka att kvinnor och män tar samma ansvar för hem och familj. Utskottet ansåg att en familjepolitik, byggd på en flexibel föräldraförsäkring, en väl utbyggd barnomsorg av god kvalitet, barnbidrag och en bra skola för alla, främjar jämställdheten och ökar valfriheten för både kvinnor och män. En sådan familjepolitik ser både till barnens och föräldrarnas bästa.

Enligt utskottets mening kommer ett system med maxtaxa i den utformning som regeringen nu föreslår, särskilt som avgifterna begränsas inte bara till ett visst högsta belopp per månad utan också till viss del av familjens inkomst, att utgöra ett viktigt komplement till nuvarande delar i familjepolitiken. Genom att begränsa avgifterna i förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen sätts barnen i centrum, i första hand genom att i de kommuner där maxtaxa införs kan alla barn få tillgång till verksamheten, såväl kommunalt som enskilt bedriven. Förutom att en sänkning av avgifterna innebär en avsevärd ekonomisk standardhöjning för de flesta barnfamiljer så minskar samtidigt de marginaleffekter som tidsrelaterade och inkomstrelaterade avgifter ger upphov till. Det är nämligen viktigt att familjepolitiken, samtidigt som den möjliggör för båda föräldrarna att kombinera förvärvsarbete och föräldraskap, även stimulerar förvärvsarbete så att Sverige fortsatt har råd med en god välfärd.

Utskottet noterar i detta sammanhang att en särskild utredare har till uppgift att göra en analys av det ekonomiska familjestödet (dir. 2000:16). De stöd som skall analyseras är de allmänna barnbidragen, underhållsstödet och bostadsbidraget till barnfamiljer. I analysen skall också vägas in de förändringar som föreslås vad gäller avgifter i förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen, skattesystemet och studiestödssystemet samt andra faktorer

av betydelse för barnfamiljernas ekonomi. Syftet är att undersöka vilka möjligheter det finns att inom ramen för den generella välfärdspolitiken, och med bibehållen eller ökad fördelningspolitisk träffsäkerhet, på ett mer effektivt sätt stödja barnfamiljerna. Utredaren skall särskilt beakta svårigheterna med marginaleffekter. En slutlig redovisning av uppdraget skall lämnas senast den 28 februari 2001.

Med det anförda tillstyrker utskottet propositionen till den del den avser förslag om maxtaxa och avstyrker motionerna Ub43 och Ub44 yrkandena 1 (delvis) och 3–5.

Stockholm den 10 oktober 2000

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Berit Andnor

I beslutet har deltagit: Berit Andnor (s), Margit Gennser (m), Maud Björnemalm (s), Anita Jönsson (s), Rose-Marie Frebran (kd), Cecilia Magnusson (m), Mariann Ytterberg (s), Gustaf von Essen (m), Lennart Klockare (s), Ronny Olander (s), Fanny Rizell (kd), Göran Lindblad (m), Kerstin-Maria Stalin (mp), Birgitta Carlsson (c), Claes Stockhaus (v), Kalle Larsson (v) och Johan Pehrson (fp).

Avvikande mening

Margit Gennser (m), Rose-Marie Frebran (kd), Cecilia Magnusson (m), Gustaf von Essen (m), Fanny Rizell (kd), Göran Lindblad (m), Birgitta Carlsson (c) och Johan Pehrson (fp) anför:

Enligt vår mening är förslaget om maxtaxa förenat med stora problem.

Det är främst ett sätt att ensidigt driva föräldrar att välja en viss form av barnomsorg. En maxtaxa förstärker dagens orättvisor mellan dem som kan och vill utnyttja den kommunalt finansierade barnomsorgen och dem som vill eller måste ordna annan barnomsorg. Maxtaxan har en felaktig fördelningspolitisk profil då den endast ger en marginell förbättring för familjer med låga inkomster och stora förbättringar för dem med höga inkomster.

Dessutom är förslaget ofullständigt och utelämnar svaren på många väsentliga frågor. Hur kommer denna reform att påverka de barnomsorgsformer som drivs i alternativ regi? Kooperativ och andra driftsformer utgör 14 % av dagens barnomsorgsutbud. Kommer kommunerna att tvingas ta över dessa och vad kan det tänkas kosta? Hur skall kommunerna klara finansieringen av den ökade efterfrågan på barnomsorg? Vad händer med avgifterna för dem som redan i dag ligger under maxtaxans tak?

Den viktigaste frågan är dock: Vad händer med kvaliteten i barnomsorgen? Redan i dag brottas de flesta kommunala förskolor med kvalitetsproblem: många barn i grupperna, svårt att rekrytera kompetent personal m.m. Menar regeringen allvar med ambitionen att höja kvaliteten inom barnomsorgen

skulle alla kommuner få del av förslaget till statsbidrag för kvalitetssäkrande åtgärder.

Fullständiga konsekvensbeskrivningar av förslaget borde redovisas innan införandet av maxtaxa diskuteras vidare.

Familjepolitiken måste skapa större möjligheter för föräldrar att kombinera arbetsliv med föräldraskap. Stödet till barnomsorg skall omfatta alla barn. Föräldrarna måste ges ekonomiska möjligheter att styra över sin tid och valet av barnomsorg. Vi vill ge självbestämmande till föräldrarna. Ett barnomsorgskonto på 40 000 kr per barn i förskoleåldern bör därför införas. Pengarna får användas av barnens föräldrar under barnets hela förskoleålder. Den enda begränsning som görs är att maximalt 20 000 kr får tas ut under ett år. Pengarna är skattefria och skall inte påverka andra transfereringar eller bidrag men beaktas vid bedömningen av om socialbidrag skall betalas ut. Barnomsorgskonto bör införas den 1 januari 2002 men övergångsvis med 40 000 kr för ettåringar och 20 000 kr för tvååringar. Samtidigt bör införas avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader, upp till 50 000 kr per barn och år. Vi anser vidare att etableringsfrihet i barnomsorgen bör återinföras så att privat och kooperativ barnomsorg får samma villkor som den kommunala förskolan. I enlighet med vad som anges i motion Ub43 kan införandet av barnomsorgskonto beräknas kosta 3,5 miljarder kronor, och avdragsrätt för barnomsorgskostnader beräknas kosta 1,5 miljarder kronor.

Vi tillstyrker således motionerna Ub43 (yrkandena 1 och 2) och Ub44 yrkande 1 i denna del och avstyrker regeringens förslag om statsbidrag vid maxtaxa och för kvalitetssäkrande åtgärder. Vi anser vidare att riksdagen med bifall till motion Ub43 yrkandena 3–5 bör besluta att i stället införa ett barnomsorgskonto enligt det ovanstående, avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader och etableringsfrihet i barnomsorgen. Regeringen bör snarast lägga fram förslag i enlighet härmed.

Särskilt yttrande

Rose-Marie Frebran och Fanny Rizell (båda kd) anför:

Vi kristdemokrater anser att barnens behov måste sättas först. Under de allra första levnadsåren är föräldrarna och familjen den viktigaste "lilla gemenskapen" för barnet. Föräldrarollen måste uppvärderas och familjepolitiken möjliggöra för föräldrarna att kunna tillbringa mer tid med barnen. Därför måste föräldrar ha praktiska och ekonomiska möjligheter att välja den barnomsorgsform som passar dem bäst. Vi vill att staten ger landets föräldrar så flexibla och likvärdiga förutsättningar som möjligt oavsett hur de väljer att ordna omsorgen om sina barn. Redan i dag är friheten för föräldrar att välja barnomsorgsform mycket begränsad och förslaget om maxtaxa är ett steg i fel riktning. Många föräldrar skulle önska en annan lösning men har inte möjligheter till detta. Familjernas behov och önskemål kan också variera över tiden, och därför ställs stora krav på att samhällets stöd till barnfamiljer är organiserat så att det kan användas på ett flexibelt sätt. Förslaget om maxtaxa har stora brister inte minst från flexibilitets- och valfrihetssynpunkt framför allt för dem som på hel- eller deltid velat sköta barnomsorgen på

egen hand eller velat ha en annan lösning. Vi säger därför nej till maxtaxan och föreslår införandet av ett barnomsorgskonto.

2000/01:UbU5
Bilaga 2

Sammanfattning.....	1
Propositionen.....	2
Motionerna	2
Utskottet	4
Inledning.....	4
Allmän förskola	5
Förskoleverksamhet för barn till arbetslösa eller föräldralediga föräldrar	8
Övriga motionsyrkanden om rätt till barnomsorg	9
Maxtaxa inom förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg	10
Motionsyrkanden om förskolans läroplan m.m.....	14
Hemställan	16
Reservationer.....	18
1. Införande av allmän förskola (mom.1) – m.....	18
2. Införande av allmän förskola m.m. (mom.1, 10 och 12) – kd.....	18
3. Införande av allmän förskola m.m. (mom.1, 2, 3, 6, 11 och 12) – fp.....	19
4. Förskoleverksamhet för barn vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga (mom. 4) – m, kd	21
5. Maxtaxa inom förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg m.m. (mom. 7 och 8) – m, kd, c, fp.....	22
6. Taxeprinciper för hel- eller halvdagsomsorg (mom. 9) – m, kd, fp.....	23
7. Förskolans personal m.m. (mom. 12) – c.....	24
Särskilt yttrande.....	24
Maxtaxa inom förskoleverksamheten och skolbarnsomsorg m.m. (mom. 7) – kd.....	24
Regeringens lagförslag	25
Socialförsäkringsutskottets yttrande 2000/01:SfU2y.....	27